

I. LÓPEZ, EDITOR.

RAMBLA DEL MITJ 20.

Y CARRER AMPLE, 26.

2 cuartos.

EUDALT PUIG.

LLIBRERÍA.

PLASSA NOVA.

2 cuartos.

LO SOMATENT.

PERIODICH POLITICH LLIBERAL.

UNA ILUSIÓ

QUE POT TENIR MOLT DE VERITAT.

Cas fantàstich.

Estem en una cambra. No 'm vull entretinger en deseriurer son interior detingudament. Si 's pensaven saber quantas taules hi ha y quantas cadiras hi deixa d' haber; si 's feyan compte de averiguar si 'ls mobles son de ca'n Nolis ó de ca'n Velis; si 's habian imaginat averiguar cuan costan ó si son de vellut y caoba; ja s' ho poden posar als peus tot seguit, perquè es inútil que rumin: no ho sabrán pas. Sols sabrán, y això encara perquè jo vull que ho sàpigan y perquè 'm convé al mateix temps; que en lo interior d' aquesta cambra hi ha un baròmetre, fixat en la paret, y duas personas, duas noyas, que no van pas massa ben vestidas. La una, 's diu Opinió Pública, l' altra 's diu Nació. Si vostés no fossin tant curts de vista y las poguessen veurer com jo, repararian que la primera fa uns ulls com un esparver y que la segona 's troba tota rendida y que fa una cara com si s' hagués tornat tísica. En quant al vestit, es inútil observar que totes duas van poch menos que draposas y despulladas.

II.

Pero dona, diu la Nació a la Opinió, tu no 't vols convencer de que aquesta gent no t' escolta per res, tu prou vas bufar per despedir á Isabel, tu prou vares bufar per despejar l' atmósfera, pero va ser inútil, tothom diu: los vents de la opinió pública no han pogut llimpiar l' atmósfera, se 'n

ha anat una dona y devian habersen anat moltes mes personas.

—Mira Nació, tu ets d' una manera que may estás contenta.

FOTOGRAFIA DE LO SOMATENT.

CARISSIMS germans: no 'us en feu dels republicans. Us volen rebairzar... las contribucions; y á nosaltres 'us volen suprimir... del presupuesto.

Això que 's li escript es pura fantasia. com diria un romàntich; pero 'tindrà algun vis de realitat. No m' atreviria a contestar afirmativa-

—Oh, carat, es que tu 'm fas riurer. Si del mal temps no mes tu n' haguesses de tocar las consecuencias... Pero 'l qu' has de mirar es que tu no fas gaire cabal del mal dels altres.

—No sé perquè ho dius això, ¿per ventura cuan m' has demanat ajuda no te li donada?

—Sí, pero sempre m' has fet tardar. Cuan un malalt demana á un metje, aquest deu haberhi d' anar desseguida, no pas cuan lo malalt está ja tant abatut qu' en prou feynas tingui cura. Me recordo que ja fa deu anys, me va sortir un ull de poll, un Narvaez qu' en diuhen los polítichs. Donchs be, jo prou t' demanava que 'm talleisis l' ull de poll y tant sols eras bona per contestarme que si 'm tallavas l' ULL de poll en cabat no podria veurehi pels peus, sense mirar que l' ditxós y malehit ull de poll m' hi feya veurer un poch massa perque fins de dia me feya veurer las estrellas....

—Be, calla d' una vegada y premeto no ferte patir mes. ¿Pobra Nació! ¿Tens ara alguna cosa que t' fa mal?

—¿Que? ¿No es pas res l' embolich! Tinch un ull de poll y una duricia, es á dir: un Prim y un Serrano.

—Y vols dir que t' fan molt mal?

—Ja ho crech!...

—Malo, senyal de pluja.

—Cert, lo baròmetre senyala pluja y l' mercuri s' acosta á tempestat.

—Ja ho pots dir.

—Oh! y jo que tinch de sortir....

—Agafa l' paraigvas y vesten sense cuidado. Si fa mal temps jo m' encarrego de que la tempestat sigui ben fluixa y sobre tot ben curta.

—Gracias pe l' favor, pero de tots modos no podré evitar l' mullarme. La pedregada ja la tenim á sobra. Mira, mira, mira, com s' enfosqueix..... (Un núvol; desde fora s' estent: ¡viva

la tirania! un altre que si 'l veyan s' espantarian de tant carregat com es: ¡viva la República!..... Topan y n' hi ha una de Sant Quintin entre pluja y llamps, y trons y pedra y que se jo que mes). Nació: Ay! ja plou..... ja llampega..... ja trona..... ja cau pedra.....

Ves com dimontri ho faré per sortir de casa?

—¿Com? molt senzillament. Apartat. (La Opinió pública obra la finestra, en vista de tant com llampega diu: sant March, santa Creu y santa Bárbara no 'm deixeu; y dona una bufada tant forta als núvol qu' aquets apretan á correr y deixan blau y limpió l' horisont, en menos de dos minuts.)

III.

Passada la tempestat, haurien vist que 'l barómetro va pujar tant que 'l mercuri 's va posar á bon temps. La gent va poder sortir á passeig y tothom saludava al nou sol, no trayenseli 'l sombrero porque aixó es un poch massa manso, sino cridant: ¡viva la república democrática federal!

Y haurien vist al mateix temps, com la Nació rebia visites, y com tothom li feya regals, y li duyan vestits, y enagos, y mitxas, y arrecadas y altres cosetas, tot porque la pobre noya ja no hagués d' anar mes estropejada y mal vestida. Per fi de festa sols diré que la seva amiga Opinió va empenyar un bon trempa plumas, y que ab ell va tallarli aquella duricia y aquell ull de poll que no la deixavan caminar gaire be.

IV.

Aixó que 'ls hi explicat es pura fantasia, com diria un romántich; pero ¿tindrà algun visio de realitat? No m' atreviria á contestar afirmativament, pero en cambi asseguraré que 'l general Prim vol soldats y que el poble no vol soldats, que 'l general Prim vol quintas y que 'l poble no vol quintas. Are lliguin caps si es que aquest article 'n té, y treguin conseqüències. Mentrestant lo barómetro de casa baixa molt y molt y sembla que no 's vol pas accontentar ab que lo Mercuri 's posi á pluja.

Veurem.

AL GENERAL PRIM.

General: quan tú habitabas en terra qu' es estrangera, per Espanya suspirabas; digam: si tant 'l estimabas ¿per qué avuy li tens quimera?

Si 't creus qu' has tornat á Espanya per donarli 'l que li donas, te diré que 'l cor 't enganya. Aixó no es terra de monas: la mosca ha vits á l' aranya.

¿Per ventura no era maca la casaca sense taca ab que 't vares disfressá? ¿Y donchs? ¿Me pots explicar porque 't giras la casaca?

Mes ara caich, general, en la causa principal. Per tú aixó no es res de nou, puig tens costum de fer mal. Be prou que al país li coui...

Pero escolta la amenassa d' un hom' que no està per broma, y no tem als de la rassa; puig, si 'ls teus tenen espasa, los d' ell empunyan la ploma.

Si algun cop t' has figurat que aqueix gran grupo de gent que fa 'l poble tot plegat, t' ha de servir d' instrument pe 'ls plans que t' has proposat;

T' ho diré parlant en plata, ja que al gat ha vist la rata, y tinch inmens goig al dirho: per aquest cop, noy, 'l tiro t' ha sortit per la culata.

Si no vas pel camí dret anirás pel camí tort á acompanyar á la ex-cort allí á pati fam y fret, y la Europa 't dirá: ¡fort!

Ja que no era gens sana la que habia meditat, lo castich s' ha ben guanyat. En Prim anava per llana, y n' ha sortit trasquilat.

¿Ho entens ben be lo que 't dich? Mira noy que no me 'n rich... S' ha acabat 'l que la gent seguint lo costum antich hagi, de tot, dir amen.

MANIFESTACIO PROTECCIONISTA.

Si se 'ns feu un deber lo expressar nostre desitx de que desapareixés la contribució de sanch, y ferem la grandiosa manifestació contra las quintas, no deu ésser menys gran nostre desitx de que lo govern de la Nació sia 'l que sia, procure donar protecció al treball.

Es molt precís que donem mostrars ben espresivas de que volém que sian respectats nostres drets.

La manifestació que té lloch lo dia de demá, no perteneix á partit polítich determinat.

Tot home honrat, treballador y amant de sa patria ha de voler assistirhi.

Es lo alerta que vol donar lo poble pera posar en guardia als governants contra la fam precursora del llibre-cambi que sembla que volen establir.

No 's demana sino una cosa justa, mes que justa, santa.

La sola idea de las conseqüències que portaria avuy dia l' establiment del llibre-cambi en nostre país, fa tremolar.

Aixó es massa sabut de tothom pera que nos estenem explicant los inconvenients del llibre-cambi.

Limitemnos á dir que si avuy se sostenen ab prou feinas las fabricas industrials que tant abundan en nostra aymada Catalunya, escatimant lo preu de ma del pobre treballador, demá que 's modifiquen los arancels d' aduanas ab mes ó menys tendencias al llibre-cambi se tancaran eixas fabricas immediatament quedant al carrer sens feina y miserables moltíssimas honradas familias que del treball se mantenen.

Es, donchs, lo lema de la manifestació «PROTECCIO AL TREBALL NACIONAL» y recomaném á tots los ciutadans sens distinció de clases, qu'

asistexin á la mateixa, puig nostra petició no pot ésser mes justa, mes humanitaria, ni mes universalment coneguda per recepta contra la miseria y sosego de las familias que 's mantenen del treball. Nosaltres, si Déu ho vol, no hi farem falta.

LL. SENDRA.

AHIR Y AVUY.

(IMPROVISACIO)

Veyam ahir al lluny nubols de rosa
Ab que fugia nostra Llibertat,
Y avuy servint, los Pirineus, de llosa,
Diem al mon: ¡Allá detrás reposa
La rassa dels Borbons que ja ha finat!

29 Setembre 1868.

F. M.

CARTA AL SENYOR FIGUEROLA.

Molt senyor meu: ¿Cóm se coneix que no s' entera de lo que diuen de vosté los ciutadans espanyols! ¿Cóm se coneix que vosté no ha escoltat de prop las llastimosas veus de las gents que viuen del treball! Li dich aixó senyor Figuerola porque li vuy bé, porque vosté es catalá y no voldria que ningú ne tingués res que dir. Malas veus fan correr que vosté es un enemich declarat de la Industria espanyola y que nos ho probará establint lo llibre-cambi sens fer cas de las justas esclamacions y queixas dels industrials y treballadors de nostre país. ¿Cóm dimoni, senyor Figuerola vosté pot ser catalá, com pot seguir sent ministre d' Hicenda si no sab coneixer que 'ns es imposible, atenent lo estat de nostra Industria, competir ab los géneros estrangers? ¿Cóm no coneix que si realisa eixa idea, arruina la Industria del seu país, deixant miserables á un sens fi de treballadors? ¿Cóm no coneix que 'ls treballadors y 'ls industrials son las clases de la societat que fan rich al Estat y donan vida y mohiment per tot ahont se trovan si se 'ls miren las consideracions que 's mereixen? Totes eixas reflexions 'm feya entre mi fa alguns dias, y no podia créuer que vosté ignorés tot aixó puig que essent ministre d' Hicenda com es, debia saberho. No creya qu' ho ignorés senyor Figuerola, porque las veus que se sentian queixant-se de vosté no eran de personas autorisadas ni sabias. 'Ls tenia per ximplers que sols veuen las cosas desde el campanario de su aldea. Mes, com hi ha mont, senyor ministre, que vaig donant crédito á las veus d' aqueixa gent porque es la que sua y paga, y comenso á no fer cas dels sabis y dels diplomátichs. Vosté dispensim si trova alguna alusió personal en lo que dich; encar que en bè de vosté no reparo en dirli lo que sento ab franquesa.

Li aconsello que s' hi pensi molt, moltíssim antes de reformar los arancels ab sentit llibre-cambista, sino, si es vritat que vosté vol arruinarlos, si es que vosté vol que en Espanya no hi haja Industria, com ho va donant á entendre; en nom de tots los pares de familia que 's mantenen del treball, fasse 'ns lo favor de retirar-se del ministeri y farà un bè á la patria y á la revolució. S' arriba á dir de vosté que 'ls inglesos 'l protegenen pera que vosté 'ns fasse ésser llibre-cambistas: que si li ofereixen milions porque 'ls fasse emprestits es porque veuen y saben que vosté sacrificará nostra Industria en benefici de l' inglesa. A n' aixó que 's diu dels inglesos y de vosté no hi puch donar crédito; no ho puch créuer: vosté es

catàla, sé que es honrat, y no puch créuer que en pit català hi capiga l' egoisme en los moments que 's tracta de salvar a la patria.

Deixant apart eixas calumnias pera mi injustificadas, passo á ferli unas preguntas.

— Com es que per establir la llibertat de cultos, que tots los *verdaders cristians* demanan, 's crida als bisbes perquè assisteixin a las Cortes?

— Com es que antes de establir lo llibre-cambi, no 's crida als industrials, sino que pel contrari se 'ls té com a monopolistas y rancis?

— Per ventura los bisbes tenen capitals invertits en màquines y edificis com los industrials?

— Establint la llibertat de cultos, quedaria al carrer cap centenar de famílies proletarias, miserablement?

Vamos, senyor Figuerola, que voldria que des esplicacions al poble sobre lo seu comportament com a ministre d' Hicenda.

Los que 's mantenen del treball, no tindrian gran gloria de que vostè protegís nostra abatida Industria. Encara hi ha qui com jo, té l' esperansa de que vostè procurará desmentir ab fets la fama que vostè gosa de llibre-cambista.

— Com no, si lo poble espanyol no vol, no pot voler per ara ésser llibre cambista? — Com no, si vostè no pot obrar contra l' esperit del poble?

Molta conciencia, senyor Figuerola, molta conciencia ab la qüestió económica, perquè es qüestió de la vida ó mort de la industria espanyola. Si 'm vol créuer á mi deixis de estudiar lo llibre-cambi, entenguís ab los industrials de Espanya y no ab los de fora que qui hi guanyará mes que tots será vostè. — Vol fer alguna posta que si vostè hagués protegit nostra industria, tothom s' haguera conformat á pagar lo tant per barba, alias aixó que se'n diu *capitació*? Perque san cristià, ¿com

vol que paguém sense badar boca lo *llaguer del cap*, que per cert sembla que será bastant crescut det, sino tindrem un *ánima* á la butxaca á causa de la paralisació dels treballs?

Vamos, home tranquilisens, diga que protegirá l' treball nacional tant com podrà, sino perdrem no solament los drets que 'ns dona la revolució, sino 'ls pòchs cuartos que tenim.

Fasse reformas en los aranceles, santo y bueno, es clar que pot ferlas, però que no maten la industria espanyola. Escolte ab molta atenció als industrials y no als xarraires y mereixerá bé de la patria.

Esperant que no s' enfade per lo que li dich s' ofereix á vostè afectíssim servidor,

LLUIS SENDRA Y PUIG.

EN LOS MURS DE GIRONA.

(IMPROVISACIÓ)

Ciutat immortal, que 'l fet
De los francesos recordas;
Y que d' ardent amor patri
Omples lo cos del teu poble
Evocantli lo recort
Dels que vinguts en mal' hora
Nostra terra trepitxaren
Infamant la patria nostra:
No lemias que altre vegada
Eixa vrvalla traidora

Ne torne á entrar en la terra
Que lo meu cos tant adora,
Que abans que dels catalans
S' obriren pe' l' francés las portas
Y poguian ells trepitjar
Nostra barretina roja,
De nostres cossos sagnants
Haurán de passar per sobre.

Girona 14 Setembre 1868.

J. MATHEU.

A UN AUCELLET.

Aucellet que, apresonat,
Cantant passas ton dolor:
No 't tingua aixó apesarat
Que hi ha, si estás engabiat,
Qui escolta tos cants d' amor.
Mon cor si qu' esclau está
Y com tu canta mon cor,
Mes lo meu ne canta en va
Puig no se si 'm ve á escoltà
Ma nina mos cants d' amor.
Y aixís es que sols ma mort
Lo meu cor ne sap cantà.

9 Dèsembre 1868.

F. MATHEU.

— La reina!
Y 's redoblaren las aclamacions; lo soroll dels peus que patlejaban, se barrejava ab lo de las alabardas que xocaban ab las llosas: tots aquestos sorolls junts semejaban lo fragor de una tempestat en mitj del Océano, y en aquell moment se pogué créuer que anaba á desplomarse l' antich palau dels Papas.

La reina Joana.

Joana arribá. Era una dona de noble y majestuosa bellesa. Un traje de vellut negre y un vel tirat enrera, donaban á la blancor de son cús una brillantor trasparente, de que sols lo marbre ne pot donar una idea cabal. Sos hermosos ulls negres, rodejats de una sombra pàlida, respiraban á la vegada l' emoció del terror passat y l' orgull present del triúmf.

Cuan vegé que s' aixecaban per ella tantas veus, sensé que ni una sola fos pera ultrajarla; cuan vejé que era completa sa victoria, y que en duas horas acababa de donarseli un cèptre, á ella, pobra reina descoronada, que encara lo vespra no sabia ahont reposar son cap ni ahont dirigirse; cuan comprengué en fi que aquell ruidós crit de entusiasme era la veu de Deu que li tornaba 'l dret de trepitjar com sevas la terra del regne de Nàpols y la del comtat de Provensa, recobrá tot son valor y tota sa energia, coneixent que sa ànima, engrandida ja per la desgracia, necessitava una forsa nova pera

— Bella y tranquila com l' ignocencia!
— Y son discurs?
— Senzill y ver com l' expressió de la virtut.
— Y espereu que li sia favorable 'l resultat de la causa?
— Ne tinch l' intima convicció: contestá 'l príncep. Després de haber vist á Joana com l' acabo de véuer, defensantse ella mateixa groga com la Magdalena als peus de Cristo, ja no hi cap lo duple ni la por. Pera resistirse á una elocuencia semblanta, pera no sentirse conmogut per la compassió en presència de aquell rostre que s' inclina, de aquella mirada que traspassa, de aquella veu que suplica, seria precis que 'ls jutjes no fossen homes: seria precis que s' ànima fos insensible á totas las seduccions de la desgracia y de la bellesa. Atrevirse á condemnar á Joana, seria calumniar á Deu; perquè seria suposar que tantas dots y perfeccions han servit pera ocultar l' animo mes vil, mes fèra y mes depravada. ¡No, no, es impossible!...
Y aquesta convicció es la que m' ha obligat á sortir del consistori avans de que la sessió s' acabés; perquè qualsevol que fos la sentència que recaigués, coneixia que 'm mancaria forsa pera contenir en mon pit lo crit de l' alegria ó 'l de la indignació.
Un murmulle de aprobació acullí las paraulas del príncep, lo cual habentse adonat del almirant, que estava á alguna distància, se separá del auditori que 'l rodejava y dirigintse de dret al ancia:

— No m' enganyan mos ulls, no, digué; vos sou sens duple: senyor de Baux,.... ¿no reconeixeu al príncep Jaume de Aragó?

— Dispenseume, senyor, contestá l' almirant. Bè 'm recordo de vostre encontre en la cort de Provensa, estancia deliciosa que m' ha deixat massas recorts agradables pera que puga oblidarla.

La cuestió del gas de Barcelona, encara que de gas, es de las mes sólidas que están a prop de resoldre en l' actual Ajuntament. Hem llegit tots los comunicats de una part y altra, y com succeheix en tots los comunicats sempre 'ns semblaba que tenia rahó 'l que parlaba. La corporació municipal deurà tenir tots los datos convenientes pera posar la cosa en lo seu lloch, y encara que creyem ardua la cosa, voldriam que 's ventiles lo mes prompte possible ja que es de conveniencia pública, contant sempre que estem en temps de llibertat.

Hi ha una lley, publicada per en Sagasta per mes senyas, que prevé que cuan un governador civil s' ausenta de la localitat ahont exerceix son ministeri, entrí a desempenyar lo càrrech interinament, lo vice-president de la diputació provincial. Donchs lo Governador de Lleida, no ho va entendre aixís, y velihaquí que ab escandol de tothom, ha entrat a ocupar la vacant que aquest va deixar, no lo vice-president de la diputació provincial—com era de lley,—sino lo SECRETARI DEL GOVERNADOR. ¿Es aixís com se compleix la lley? ¿Es aixó lo que 'ns ha portat la revolució? Que segueixin los senyors monárquichs per aquest viciós camí, y no estará lluny lo dia de la seva caiguda.

¿Sabeu la veu de la República, aquesta veu que en Tarrassa no havia pogut ser sentida per tot lo poble, gracias a que las intrigas dels monárquichs, feren de manera que 'ls oradors republicans no poguessen parlar sino en llochs reduits ahont en prou feinas hi tinguessen cabuda duas ó tres centas personas?

Donchs lo diumenje passat, la veu de la repú-

blica pogué ser sentida per tothom, en aquella hermosa població.

Lo partit republicà d'aquella població, decidit y constant, va promoure pel diumenje passat, una manifestació contraria a las quintas, y tenim la satisfacció de poder dir que a dita manifestació hi varen concurrir de set a vuit mil personas. Lo partit republicà de Tarrassa, donchs, ha crescut notablement y ha crescut perquè moltíssims dels obrers que s' fiavan de alguns fabricants que 'ls hi aconsellavan votessin la monarquia, are s' han vist ab que en Balaguer y en Baldrich, diputats elegits per aquella circumscripció, han votat contra las aspiracions del poble: contra la abolicio de l' odiós impost de sanch.

Dos oradors que de Barcelona passaren a Tarrassa, lo jove y decidit diputat provincial Baldomero Lostau, y lo també jove y reputat orador Feliu y Codina, individuó del comité de aquesta ciutat, s' encarregaren de fer palpar al poble lo engany de que havia sigut objecte. Lo primer se va encarregar d' aplicá 'l cuento a n' en Baldrich y lo segon va pendrer per son compte a n' en Balaguer, fent observar que aquest diputat en lloch de votar a favor del poble, no havia votat ni en pro ni en contra, y que aquesta manera de procedir era inconvenient y mes censurable encara que la d' en Baldrich, ja que aquest al menos ha dit net y clar que 's giraba la casaca mentres que l' altre 's vol mantenir al paio per estar be ab tothom.

Lo poble s' va adherir en un tot a las indicacions dels oradors y sobre tot va cridar ab frenesi: ¡Viva la república democrática federal!

Sabadell, Rubí y algun altre poble corresponderen dignament a la invitació que 'ls hi va fer Tarrassa, assistint ab pendons, músicas y gran número de correligionaris a la festa republicana.

Be pe'l partit de Tarrassa. ¡Viva la república! ¡Viva Tarrassa republicana! ¡Abaix los farsants! com ab molta rahó cridava un digne individuó del comité de aquella vila.

Lo Excelentíssim senyor Governador de Tarragona, excelentíssimament cremat ha prés la excelentíssima determinació de fer arrestar a un individuó perquè li va suprimir lo tractament. Be per sa excelencia. Excelentíssim senyor, si sa excelencia no s' hagués de cremar excelentíssimament, jo m' atreviria a demanar excelentíssimament a sa excelencia, que una altra excelentíssima vegada no siga sa excelencia tant... excelentíssim. Pero, ab permis de sa excelencia callaré, no fos cas que sa excelencia s' incomodés excelentíssimament y que excelentíssimament me fes arrestar per vuit excelentíssims dias.

Excelentíssim senyor Governador civil de Tarragona. Excelentíssim senyor, tinc la satisfacció de participar a sa excelencia que lo excelentíssim senyor Governador civil de Barcelona, una excelentíssima vegada que vaig tenir la excelentíssima satisfacció de anarlo a veurer, haventli jo donat lo excelentíssim tractament, me demanà que 'l suprimís. ¿Ho sent EXCELENTÍSSIM senyor?

Excelentíssim senyor Governador civil de Tarragona. La excelentíssima conducta de sa excelencia está molt poch conforme ab la anti-excelentíssima situació qu' estem atravesant.

En l' article titolat Lo jech, que publicarem en lo número 47, en lo tercer apartat diu: «aquells ganàpias que sembla que portin guans a las sabatas, tant rápida es sa creixensa, a tē que llegirse: guano a las sabatas...»

¿Quina ganyota deurà fer en Figuerola cuan sapiga la manifestació proteccionista que demà tindrà lloch en aquesta capital!

—Y á mi, afagi l' infant ab un sospir, massas pesars.

Reinalt fingí no compèndrer lo sentit de aquestas paraulas y semblaba sollicitar sa explicació ab la vista. Lo princep continuà en un tó confidencial:

—Tindreu present que baix l' imperi de alguns aconteixements tristos se formá en Ex ma unió amistosa ab la duquesa de Duras. Ella 'm confiá sos temors per sa germana, y cuan Lluís de Hungría t'atxá públicament a Joana de cómplice ab los assassins de Andreu, vaig plorar ab ella la sort de aquesta dona, atacada per ambiciosos rivals en son poder y en son honor... Allavors fou cuan lo duch de Duras, que volia fer de sa muller l' instrument de sos projectes de insurrecció, vingué a cercarla a Ex pera portarla a Nàpols... Allavors fou també, senyor de Baux, cuan Joana vos escrigué secretament recomenantvos l' objecte de sas mas caras afeccions en aquet mon, sa germana, l' hermosa Maria...

—L' estima encara! murmurá Robert ab los ulls fixos en lo brillant hereder dels reys de Aragó.

—¡Pobra dona! continuà Jaume sense haber sentit l' interrupció de Robert: separada de tot lo que estimaba, arrastrada a Nàpols per un espós que l' oprimia baix un jo deu ferro, no tenia altra esperansa que vos... Després de sa partida, cap notícia vingué a tranquilisar a sos amichs... ¿Voleu dirme quina ha sigut la seva sort... y en quin retiro...?

—Dispenseume, monsenyor, va interrompre Reinalt. Vos mateix ho habeu dit: la reina es qui m' ha recomenat tant preciós diposit, y sols a ella dech donar compte de ell. Ja compreneu que cap oído avans del seu...

—Aprobo vostre silenci, digué Jaume dissimulant lo millor que pugué 'l pesar que li causaba la discreció del almirant, y esperaré ab impaciencia que hajeu donat part a Joana...

—Vostra paciencia, respongué vivament Reinalt, no tindrà

que sufrir molt llarga proba. La vinguda de aquells militars nos anuncia que s' ha acabat la sessió, y espero que la reina, cualsevulga que sia sa sort, li concedirà a son almirant fidel lo favor de que li sia presentat lo primer.

Reinalt digné la veritat. Ja sonaban las campanas: una doble filera de alabardas y de llansas guarnia l' interior de las salas y de las galerías, y 'l murmullo confús que corria entre la multitud, indicaba prou que la sentencia pronunciada sota las bóvedas del consistori anaba a ésser proclamada fora de ellas, y difundida prompte per tot lo mon. L' ansietat agitaba tots los cors.

Las falanges del acompanyament, colocadas en l' orde prescrit per la gerarquia de l' Iglesia, se desenrotllaren per fi a vista dels assistents, com las roscas de una serpent que s' avansa en la planura, ab las escamas que relluen al sol diversament. L' hàbit negre del sacerdot, lo manto violeta dels bisbes, y la porpra dels cardenals, formaban successivament grupos de variats matissos.

Al cap del colegi sagrat hi venia 'l cardenal Aimerich de Saint-Martin des Monts, vell de front tranquil y pensatiu, pero de fisonomia dolça que revelaba una llaugeta expressió de astucia y malignitat.

Lo princep Jaume de Aragó, incapás de resistir per mes temps sa incertesa, se precipità vers lo cardenal Aimerich, é inclinant-se ab mostrars de profon respecte:

—Pare meu, li digué, una sola paraula... ¿La reina?

—¡Absolta als ulls de tota la cristiandat! contesta 'l cardenal en alta veu.

Y apenas se oiren aquestas paraulas, per tots cantons ressona una explosió de veus de alegría.

—¡Viva Joana! fou lo crit general.

Mes encara aixó no era res. Un criat anuncia: